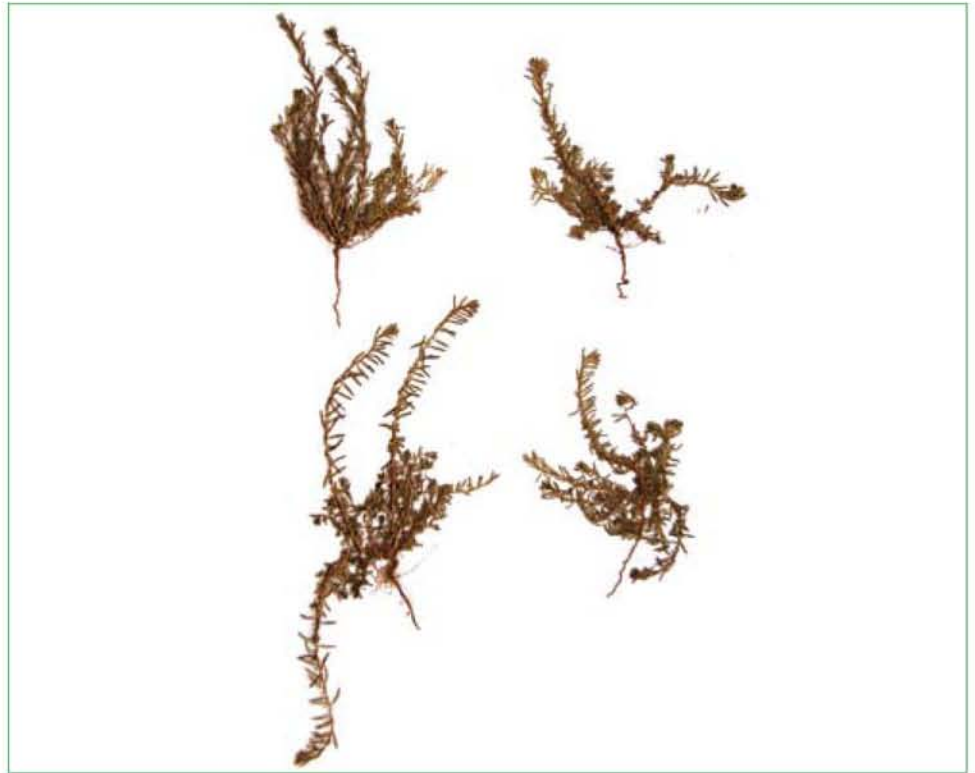

ПЛАКУН ЧЕБРЕЦЕЛИСТИЙ

Lythrum thymifolia L.

Родина Плакунові — Lythraceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Рідкісний.

Ареал виду та його поширення в Україні
Середземноморський вид. В Україні — Пн. Причорномор'я. Адм. регіони: Мк, Хс.

Чисельність та структура популяцій
Локальні популяції нечисленні, їх структура не досліджена. Чисельність популяцій суттєво змінюється в залежності від флуктуації кліматичних факторів.

Причини зміни чисельності
Порушення природних екоотопів внаслідок господарського освоєння територій, рекреації, випасання худоби.

Умови місцезростання
Степові поди і зниження, де водний режим ґрунту протягом року суттєво змінюється. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Терофіт. Однорічна сизувато-зелена рослина 6–25 см заввишки з розгалуженим від основи стеблом. Листки від довгасто-еліптичних до вузьколінійних, 5–15 мм завдовжки, до 3 мм завширшки, звужені до основи, майже сидячі, нижні супротивні, середні й верхні — чергові, вгорі по краю трохи зазублені, з коротеньким вістрям. Квітки пазушні, поодинокі, на коротеньких квітконіжках, з двома маленькими плівчастими приквітками при основі чашечки, 4-членні, рожево-лілові, до

1,5 мм завдовжки, з еліптичними пелюстками. Плід овально-циліндрична коробочка до 2 мм завдовжки. Цвіте у червні–серпні, плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Рекомендується створити заказники у місцях зростання виду, контролювати стан популяцій. Заборонено порушення умов місцезростання виду, випасання худоби, організація місць рекреації.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Відомостей немає.

Основні джерела інформації
Флора УРСР, 1953.

Автор: В.М. Остапко
Фото: О.С. Мандзюк, Т.В. Степаненко

ПЛАВУН ЩИТОЛИСТИЙ

Nymphoides peltata (S.G. Gmel.) Kuntze

Родина Бобівникові — Menyanthaceae

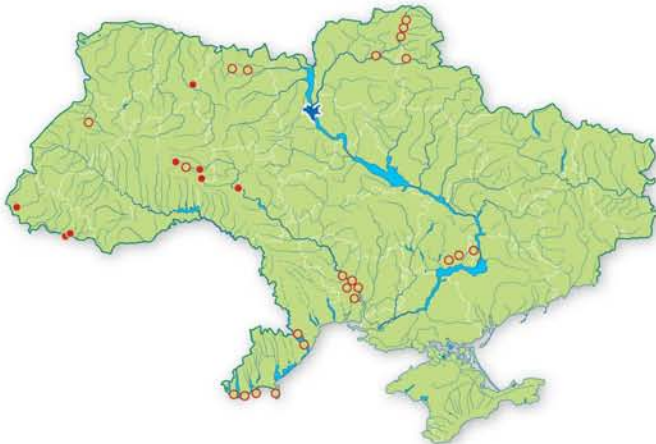
Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Євразійсько-давньосередземноморський вид, сучасний ареал якого пов'язаний з Середземномор'ям, з ексклавами в Ср., Атлантичній та Сх. Європі, на Кавказі, в Зх. та Сх. Сибіру, на пд. Далекого Сходу, пн. Ср. Азії, Ірані, Китаї, Японії. Занесено в Пн. Америку. В Україні трапляється в гирлових ділянках та плавнях в пониззі рр. Дунаю, Дніпра, Пд. Бугу, Дністра, в Закарпатті (заплавні водойми р. Латориця, окол. с. Малі Ратівці) на Житомирському та Чернігівському Поліссі, в Лісостепу (риборозвідні ставки у верхній та середній течії Пд. Бугу, заплавні водойми в середній течії Дніпра). Адм. регіони: Рв, Жт, Чн, См, Льв, Зк, Хм, Вн, Дн, Од, Мк, Хс, Зп.

Чисельність та структура популяцій
Трапляється спорадично. В окремих водоймах утворює численні щільні популяції, чому сприяє викошування повітряно-водної рослинності у риборозвідних ставках.

Причини зміни чисельності
Антропогенні: меліорація, забруднення, засолення водойм; природні: евтрофікація водойм.

Умови місцезростання
Евтрофні прісноводні замкнуті та слабкопроточні водойми, природні та штучні (риборозвідні ставки), з глинисто-мулистими алювіальними відкладами. Діагностичний вид союзу *Nymphoidetum peltatae*. При обсиханні екологія входить до ценозів кл. *Isoëtanojuncetea*. Гідрофіт, карбонатofil.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна водна рослина з повзучим кореневищем 60–120 см завдовжки. Листки довгочерешкові з округло-серцеподібними плаваючими листовими пластинками, 5–10 см у діаметрі. Квітки в зонтикоподібному пучку. Віночок 20–35 мм у діаметрі, яскраво-жовтий, з п'яти пелюсток,

на 2/3 розсічений. Плід яйцеподібна коробочка; насінини плоскі, еліптичні, вийчасті, переносяться водою. Цвіте у червні–серпні. Плодоносить у липні–вересні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняють у Дунайському БЗ, кількох заказниках загальнодержавного значення. Потрібне культивування у водоймах ботанічних садів. Заборонено руйнування прибережних ділянок, штучне регулювання рівня води у водоймах, її забруднення та викошування травостою в місцезростаннях виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, кормове, водоохоронне, берегозахисне.

Основні джерела інформації
Балашов, 1969; Гейны, Дубина, 1993; Дубина, 1987; Дубина, Мороз, 1977; Клоков, Карпова, 1988; Комендар, Фодор, 1980; ЧКУ, 1996.

Автори: Д.В. Дубина, Г.А. Чорна, М.І. Козак
Фото: М.П. Книш, Р.Я. Кіш

СЕЛІТРЯНКА ШОБЕРА

Nitraria schoberi L.

Родина Селітрянкові — Nitrariaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Ірано-туранський стенотопний вид на пн.-зх. межі ареалу. Класичний об'єкт флорогенетичних досліджень, єдиний представник роду та родини в Україні.

Ареал виду та його поширення в Україні

Румунія, Нижня Волга, Кавказ, південний схід Західного Сибіру, Казахстан та Середня Азія, Іран, Китай (крайній північний захід). В Україні – чорноморське узбережжя Криму: від с. Малоріченського (Алуштинська міська рада) до м. Феодосія. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Локальні популяції нечисленні, кількість локалітетів та чисельність скорочуються.

Причини зміни чисельності

Освоєння та забудова приморської смуги, рекреаційне навантаження, деградація природних місцезростань.

Умови місцезростання

Приморські солончаки, на піщаному або глинистому субстраті. Зростає в угрупованнях класів *Asteretea tripolium* та *Salicornietea fruticosae*. Галофіт, псамофіт. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Фанерофіт. Кущ до 2 м заввишки. Деякі гілки на кінцях трансформовані у колючки. Листки чергові, цілісні, видовжено-лопатчасті до 2,5-3,5 см завдовжки, на верхівці притуплені, при основі звужені у черешок, цілокраї, дещо м'ясисті. Квітки актиноморфні, п'ятичленні; чашолистки м'ясисті, при основі зрослі; пелюстки вільні, жовтувато- або зеленувато-білі. Плід одногізний, кістякподібний, з червоним або оранжевим м'ясистим екзокарпієм та щільним ямчастим ендокарпієм, кісточка яйцеподібно-конічна або видовжено-яйцеподібна. Цвіте у травні-червні, плодоносить у липні-серпні. Розмножується переважно насінням, рідше вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Спеціальні заходи охорони не вживалися. Рекомендовано створення ботанічних або комплексних заказників для збереження флористичних комплексів літоральної рослинності, а також введення виду в культуру. Заборонено порушення умов зростання, забудову приморських територій.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

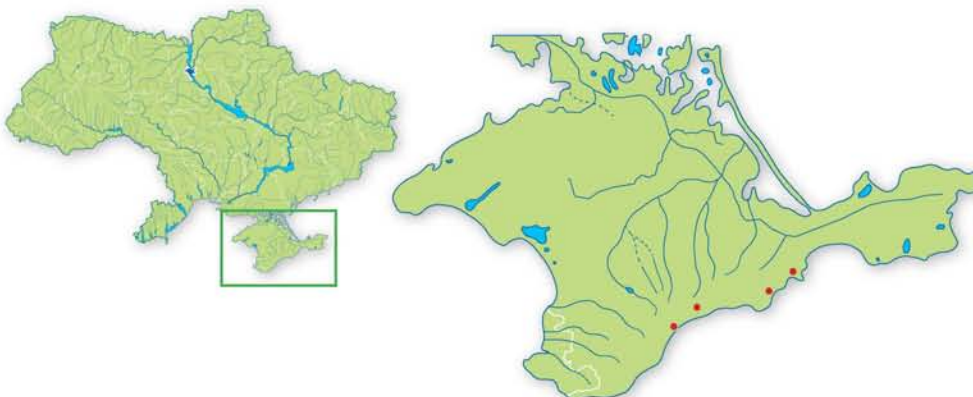
Господарське та комерційне значення

Грунтотвірне, харчове (істівні плоди), лікарське та вітамінне, фітомеліоративне (закріплення пісків).

Основні джерела інформації

Бобров, 1965; ЧКУ, 1996.

Автори: М.М. Федорончук, С.Л. Мосякін
Фото: В.В. Савчук, В.П. Ісіков (вставка)

ЯСЕН БІЛОЦВІТИЙ

Fraxinus ornus L.

Родина Маслинові — Oleaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Реліктовий субсередземноморський вид на пн. межі ареалу в ізольованому локалітеті.

Ареал виду та його поширення в Україні

Пд. Європа, Мала Азія, пд. Ср. Європи, зокрема по пд. передгір'ю Карпатської дуги. В Україні відоме природне оселище виду в Закарпатті. Культивують та інколи дичавіє за межами природного ареалу. Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій

Єдина популяція на пд. схилі г. Чорна Гора біля м. Виноградovo займає площу в кілька гектарів, стабільна, з численним різновіковим підростом, має тенденцію спонтанного розширення на території зі степовою рослинністю. Проте, у складі сформованих скельнодубових ценозів особини ясена пригнічені. Тому стан популяції залежить від просторової структури лісового покриву в оселищі.

Причини зміни чисельності

Відсутність екопотів відповідного типу, руйнування біотопів внаслідок господарської діяльності, зокрема освоєння схилів під сади, виноградники, кар'єри.

Умови місцезростання

Сухі, кам'яністі, стрімкі пд. схили, де вид росте у складі низькорослих розріджених ксеротермофільних угруповань союзу *Quercion pubescenti-petraeae* на теплих бурих лісових ґрунтах, багатих на поживні речовини, сфор-

мованих на вулканічних породах що забезпечує їх добре дронування. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Фанерофіт. Кущ або невисоке дерево 4(5)–10 (15) м заввишки. Кора тонка, гладка, сіра. Молоді пагони блискучі, оливково-зелені, зі світло-бурими плямами. Бруньки сріблясто-сірі, верхівкові більші бічних. Листки складні непарнопірчасті, до 30 см завдовжки, з 3–4 парами черешкових, яйцеподібно-ланцетних або еліптичних, по краю дрібнопилчастих листочків, в основі широко клиноподібних, на верхівці відтягнуто загострених, які знизу вздовж жилок буроповстистоопушені. Суцвіття густа, пряма, після відцвітання поникла волоть. Квітки пахучі, з чотирьохроздільною чашечкою з трикутними

лопатями та віночком з 4(2) білуватих, майже лінійних пелюсток 7–15 мм завдовжки. Крилатка вузько-оберненояйцеподібна, в основі заокруглена, темно-коричневого кольору. Цвіте у квітні–травні, плодоносить у вересні-листопаді. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняють в Карпатському БЗ (масив «Чорна Гора»). Необхідний моніторинг популяції. Заборонено розробку кар'єрів та формування виноградників, садів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вирощують у багатьох ботанічних садах, іноді використовують в озелененні, у Криму трапляється у здичавілому стані.

Господарське та комерційне значення

Декоративне, протиерозійне, медоносне, лісоформує.

Основні джерела інформації

Раритетний фітогенофонд, 2004; Стойко, 1965; Флора УРСР, 1957; ЧКУ, 1996; Bertová, 1984; Deyl, 1936; Dostál, 1989.

Автори: Р.Я. Кіш, Є.Й. Андрик, О.О. Кагало
Фото: Р.Я. Кіш, Я.П. Дідух (вставка)

